

Crna Gora

Ministarstvo zdravlja

This project is funded
by the European Union

WITH FUNDING FROM
AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

AUS

**STRATEGIJA I AKCIONI PLAN JAVNOG
ZASTUPANJA ZA INOVATIVNE USLUGE PODRŠKE
ZA STARIJE U ZAJEDNICI**

Projekat „Inovativne usluge podrške za starije u zajednici“ finansira Evropska Unija i Austrijska agencija za razvoj. Ova publikacija predstavlja stav autora i Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvu upotrebu informacija koje sadrži.

Uvod

Crna Gora se suočava s izazovima demografskog starenja, što je rezultat dugoročnih tendencija pada nataliteta i izražene emigracije. Tokom posljednje dvije decenije, udio mladih u stanovništvu opada, dok se povećava udio starijih i srednjovječnih, što utječe na starosnu strukturu. Stopa nataliteta kontinuirano opada, smanjujući udio mladog stanovništva i fertilitet na 1,8, dok je potrebno 2,2 za stabilnu zamjenu generacija. **Prosječna starost** stanovništva povećava se sa 30,1 u 1991. na 38,8 godina, dok je u EU prosjek veći od 43 godine. Udio starijih od 65 godina povećao se s 8,3% u 1991. na 12,8% u 2011. godini. Indeks starenja i koeficijent ukupne zavisnosti rastu, ukazujući na nepovoljnu starosnu strukturu. Regionalne razlike uočene su kroz migracije i starenje sjevernog regiona, dok središnji i primorski regioni bilježe porast starijeg stanovništva. Projekcije za 2061. godinu ukazuju na dalje starenje stanovništva i povećanje indeksa zavisnosti. **Ekonomske posljedice** uključuju smanjenje ponude radne snage, povećanje troškova za izdržavanje starijih te smanjenje nacionalne štednje. Smanjenje motivacije za tehnološke inovacije moglo bi dugoročno utjecati na ekonomski rast. Potrebno je posebno naglasiti obrazovanje i promjenu percepcije starijih osoba te poticati socijalnu inkluziju kako bi se ublažile ekonomske i društvene posljedice starenja stanovništva.

Stupanjem na snagu *Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti*, socijalna zaštita starijih osoba prvi put je formalno prepoznata kao posebno pravo definisanih populacionih grupa. Postoji značajan pomak u fokusu nadležnih organa na starije osobe, s naglaskom na umrežavanju i otvaranju lokalnih servisa podrške. Organizacije civilnog društva igraju ključnu ulogu u pružanju socijalnih usluga, a postoji potreba za formalizacijom i standardizacijom njihove uloge kroz proces licenciranja. Postojeći zakoni podržavaju **decentralizaciju** usluga socijalne zaštite, omogućujući civilnom sektoru i drugim subjektima pružanje usluga u zajednici. Međutim, postoji nedovoljna informisanost o dostupnim uslugama na lokalnom nivou. Unaprjeđenje saradnje između lokalnih aktera i uključivanje jedinica lokalnih samouprava u planiranje i finansiranje usluga socijalne zaštite ključni su za dalji razvoj sistema socijalne zaštite. Ministarstvo finansija i socijalnog staranja je uspostavilo sistem **licenciranja** stručnih radnika i pružalaca usluga u socijalnoj i dječjoj zaštiti radi unapređenja kvaliteta usluga. Međutim, nedostatak stručnih kapaciteta, nedostaci u mehanizmima monitoringa i evaluacije, kao i nedovoljna informisanost o dostupnim uslugama predstavljaju izazove. Održivost usluga zahteva stalne i održive izvore finansiranja. **Komunikacija** između organizacija civilnog društva i resornih ministarstava treba biti poboljšana, a NVO sektor treba biti aktivno uključen u procese donošenja odluka. Postoji potreba za promocijom postojećih usluga i edukacijom ciljne grupe o dostupnim socijalnim uslugama. **Budući strategijski pristup** trebao bi obuhvatiti **integrisane usluge podrške**, podsticanje volonterskog rada, motivisanje poslodavaca za zapošljavanje starijih osoba, poboljšanje zdravstvene zaštite, prevenciju zanemarivanja i nasilja nad starijima. Takođe, potrebno je raditi na poboljšanju dostupnosti usluga podrške u ruralnim područjima, unapređenju standarda i kvaliteta usluga, te usklađivanju djelovanja različitih aktera na državnom nivou.

Procjena potreba

Istraživanje na ispitivanom uzorku starijih osoba u Bijelom Polju i Baru u 2021. godini ukazuje na širok dijapazon potreba ove populacije. Stariji građani često suočavaju s predrasudama, a njihov značajan potencijal za doprinos zajednici često je zanemaren. Koncept zdravog starenja, naglašen od strane Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), postavlja se kao prioritetan proces, unapređujući kvalitet života starijih i potičući njihovo aktivno uključivanje u različite društvene segmente. Rezultati istraživanja ukazuju na visok prioritet zdravstvenih potreba među starijima, s obzirom na njihovu lošu procjenu vlastitog

zdravstvenog stanja i često prisutnu multiborbidnost. Ispitanici su generalno ocijenili dostupnost zdravstvenih usluga na svim nivoima, ali zadovoljstvo pruženim uslugama nije bilo u potpunosti zadovoljavajuće. Važno je istaći i potrebu za psihosocijalnom podrškom, a izazovi poput udaljenosti od izabranih doktora ili financijskih ograničenja često utječu na pružanje adekvatne zdravstvene zaštite. U pogledu slobodnog vremena, stariji često izražavaju nezadovoljstvo postojećim mogućnostima, a osjećaj samoće ističe se kao značajan problem. Edukacija o prevenciji, tretmanu, i rehabilitaciji nije dovoljno prepoznata, dok je potreba za finansijskom podrškom označena kao visoko značajna. Zaključci istraživanja naglašavaju potrebu za cjelovitim pristupom u zaštiti starijih, prilagođenim njihovim različitim potrebama, uz poseban fokus na pružanju podrške prilikom penzionisanja. Edukacija, informiranje, i inkluzija starijih u društvene aktivnosti ključni su za unapređenje njihovog kvaliteta života.

U zaključku, stariji građani u Crnoj Gori često imaju specifične potrebe koje traže prilagođene usluge i podršku, a razvoj sistema brige i njege starijih osoba trebao bi biti sveobuhvatan, održiv i prilagodljiv kako bi zadovoljio raznovrsne potrebe ove populacije.

Socijalne i zdravstvene usluge za starije osobe često su nedovoljno dostupne, uz zahtjev da se često izdvoje značajna sredstva kako bi se obezbijedila odgovarajuća njega. U mnogim slučajevima, ljudi nijesu svjesni svojih prava na besplatne usluge ili nemaju informacije o tome kome da se obrate. Unutar Evropske unije, čak 80% njege pružaju neformalni njegovatelji, kao što su članovi porodice, komšije ili rođaci, često više nego zdravstvene i socijalne institucije.

Briga o članu porodice često stavlja teret na one koji pružaju njegu, jer često moraju balansirati između porodice, djece, posla i društva, što može rezultirati skraćivanjem radnog vremena. To može dovesti do obavljanja težih poslova u neformalnoj ekonomiji ili čak potpunog povlačenja sa tržišta rada. S obzirom da većina njegovatelja potiče iz ekonomski ugroženih porodica, smanjenje prihoda povećava rizik od međugeneracijskog siromaštva. Njegovatelji često postaju socio-ekonomski i zdravstveno ugroženi tokom vremena. S obzirom da većina njegovatelja čine žene, ova situacija može dodatno produbiti rodni jaz u platama i penzijama. To može stvoriti dodatne izazove za pružanje dugotrajne njege. Na ličnom planu, zbog pritiska, nedostatka podrške i konstantnog osećaja krivice, njegovatelji često doživljavaju sindrom sagorijevanja, izlažući se riziku od depresije. Psihosocijalna podrška postaje ključna kako bi se pomoglo ovim osobama.

Strategija i akcioni plan

Opšti cilj strategije: Lokalne zajednice u Crnoj Gori osnažene za pružanje inovativnih multisektorskih usluga njege starijima kroz integraciju socijalne i zdravstvene zaštite, s fokusom na održivost, dostupnost i kvalitet, s ciljem unapređenja života starijih osoba i podrške onima koji brinu o njima.

Specifični ciljevi:

- ✓ Osigurati da ciljane publike razumiju značaj integracije socijalnih i zdravstvenih usluga te promovišu zajednički pristup brizi o starijima.
- ✓ Zagovaranje za transparentnost informacija o dostupnim socijalnim uslugama na lokalnom nivou kako bi se povećala svijest starijih osoba i njihovih porodica o dostupnim resursima.
- ✓ Uvrštavanje integrisanih socijalnih i zdravstvenih usluga u lokalne strategije i planove, osiguravajući resurse i sveobuhvatne mjere potrebne za implementaciju inovativnih centara za njegu u zajednici.

- ✓ Zagovaranje za veću inicijativu lokalnih samouprava u alokaciji sredstava iz državnog budžeta za razvoj integrisanih socijalnih i zdravstvenih usluga, posebno usmjerenih prema inovativnim centrima.
- ✓ Postizanje promjena u postojećem modelu finansiranja kako bi se podržala integracija socijalnih i zdravstvenih usluga u inovativnim centrima za njegu u zajednici.

Mapiranje ciljnih publika:

- **Donosioci odluka na nacionalnom i lokalnom nivou.** Ova grupa obuhvata predstavnike državnih i opštinskih vlasti i drugih relevantnih institucija na lokalnom nivou. Cilj je osigurati podršku, angažman i alokaciju resursa za razvoj i implementaciju inovativnih centara za njegu.
- **Osoblje u institucijama zdravstvene i socijalne zaštite na lokalnom nivou.** Cilj je postići saradnju i koordinaciju između socijalne i zdravstvene zaštite te obezbijediti razumijevanje benefita integracije ovih usluga i zajedničke saradnje.
- **Opšta javnost, mediji, organizacije civilnog društva.** Cilj je *povećati svijest i podršku za inovativne centre za njegu u zajednici kako bi se omogućilo starijim osobama da što duže ostanu u svojim domovima uz visok kvalitet života a njihovim porodicama pružila prijeko potrebna podrška.*

2. Sprovođenje plana zastupanja

Konkretno preporuke koje je su nosioci projekta definisali kroz sprovedena istraživanja i evaluaciju pruženih usluga definisane su u Planu zastupanja koji sadrži:

1. Konkretno problem
2. Poruka
3. Ciljnu publiku
4. Kanal komunikacije
5. Nosioca – odgovornu osobu / organizaciju koja je zadužena za prenošenje poruke i zastupanje naših prijedloga

U zavisnosti od kanala komunikacije, poruke će se dopunjavati dodatnim informacijama. Sa druge strane, kanali komunikacije će se mijenjati u skladu sa dostupnošću ciljne publike uključujući i ključne mete kampanje i njihovom otvorenosti za naše predloge. Okvirni rok za zastupanje svih predloga koji se direktno tiču akcija neophodnih za uspješno postizanje rezultata i uticaja projekta je kraj 2025. godine.

Kanali komunikacije kombinuju direktnu interakciju s ciljnim grupama, medijsku pokrivenost, online prisustvo, i aktivnosti lobiranja kako bi se postigli postavljeni ciljevi. Neki od njih su:

- **Konferencija, Konsultacije, Sastanci na lokalnom i nacionalnom nivou:** Ovi sastanci pružaju priliku za direktnu komunikaciju s predstavnicima lokalnih vlasti, zaposlenima u institucijama socijalne i zdravstvene zaštite, organizacijama civilnog društva i drugih relevantnih aktera. Sastanci omogućavaju razmjenu informacija, identifikaciju izazova i zajedničko planiranje aktivnosti.
- **Online Kampanja:** Kreirana online kampanja obuhvata seriju od 5 video sadržaja. Svaki video se fokusira na potrebe starijih i neformalnih njegovatelja kao i ulogu integrisanih usluga socijalne i zdravstvene zaštite u odgovoru na te potrebe. Ovi videi će biti distribuirani putem različitih online platformi kao što su YouTube, Facebook, Instagram i Twitter. Cilj je stvoriti viralni efekat i širenje svijesti putem društvenih mreža.

- **Landing page:** Razvijanje specijalne web stranice posvećene inicijativi. Ova stranica će sadržavati informacije o integrisanim uslugama, resursima za starije osobe i njihove njegovatelje, kao i sve video materijale.
- **Društvene Mreže:** Aktivna prisutnost na društvenim mrežama kako bi se redovno dijelile informacije, priče o uspjehu i pozivi na akciju. Direktna interakcija sa zajednicom putem komentara i poruka pruža priliku za direktnu komunikaciju s ciljnom grupom.
- **Medijska Saradnja:** Saradnja s medijima, kako lokalnim tako i nacionalnim, kako bi se osigurala medijska pokrivenost inicijative. Intervjui, članci i reportaže mogu produbiti razumijevanje javnosti i pružiti platformu za dalju diskusiju.
- **Newsletter:** Redovno slanje newslettera zainteresovanim stranama koji sadrže najnovije informacije, uspjehe, planirane aktivnosti i pozive na akciju.
- **Lobiranje:** Aktivnosti lobiranja prema relevantnim institucijama kako bi se osigurala podrška i prepoznavanje važnosti integrisanih usluga socijalne i zdravstvene zaštite.

PLAN JAVNOG ZASTUPANJA

PROBLEMSKA OBLAST	PORUKA/CILJ	CILJNA PUBLIKA/META	KANAL KOMUNIKACIJE	ROK	NOSILAC
Nepostojanje integrisanih usluga socijalne i zdravstvene zaštite u dokumentima i praksi	Izmjene Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti koje će propisivati metode i standarde u pružanju integrisanih usluga socijalne i zdravstvene zaštite	Ministar rada i socijalnog starenja	Sastanci Konferencija Lobiranje	do 31.mart 2024. godine	CKCG
Nepostojanje jasne razlike između usluga koje finansiraju državne vlasti i onih koje su u nadležnosti opština	Izmjene Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti pružice prostor opštinama da razvijaju usluge sa više agilnosti.	Ministar rada i socijalnog starenja	Sastanci Konferencija Lobiranje	do 31.mart 2024. godine	CKCG
Veliki finansijski izdaci za zdravstvenu zaštitu starijih	Država može postići značajne uštede u budžetu na duže staze ulaganjem u preventivne usluge kakve nude Centri za njegu u zajednici	Ministar finansija Ministar rada i socijalnog starenja Ministar zdravlja	Sastanci Konferencija Lobiranje	do 31.mart 2024. godine	CKCG Ministarstvo zdravlja
Najvažniji razlog zbog kog se stariji	Nastaviti razvoj kako postojećih tako i	Ministar rada i socijalnog starenja	Sastanci Konferencija	do 31.mart 2024. godine	CKCG

odlučuju za odlazak u Dom starih je nepostojanje adekvatne podrške za život u zajednici. Potreba za ovom podrškom je veća od dostupnih usluga.	novih usluga, posebno integrisanih servisa koji pružaju sveobuhvatnu zaštitu korisnicima.	Ministar zdravlja Direktorat za zaštitu starijih i odraslih Direktorat za razvoj usluga Centri za socijalni rad Domovi zdravlja NVO	Lobiranje Istraživanja News letters		
Stariji, pogotovo oni u ruralnom području, žive izolovano i usamljeno a loše materijalno stanje ograničava njihov pristup socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti.	Kroz uspostavljanje integrisanih usluga socijalne i zdravstvene zaštite I-CCC doprinosi boljem kvalitetu života starijih ljudi i neformalnih negovatelja.	Direktorat za zaštitu starijih i odraslih Direktorat za razvoj usluga Centri za socijalni rad Domovi zdravlja NVO Opšta javnost Mediji	Sastanci Konferencija Lobiranje Istraživanja News letters Društvene mreže Gostovanja u medijima Online kampanja	do 31.mart 2024. godine	CKCG
Crna Gora po broju samoubistava na vrhu svjetske ljestvice. Svaka 4 osoba koja je počinila samoubistvo starija je od 65 godina.	Usluge kao što su preventivne kućne posjete, radionice zdravog starenja i savjetovanje koje se pružaju u Centrima za njegu u zajednici smanjuju usamljenost i poboljšavaju mentalno zdravlje korisnika.	Direktorat za zaštitu starijih i odraslih Direktorat za razvoj usluga Centri za socijalni rad Domovi zdravlja NVO Opšta javnost Mediji	Sastanci Konferencija Lobiranje Istraživanja News letters Društvene mreže Gostovanja u medijima Online kampanja	do 31.mart 2024. godine	CKCG

Nepostojanje podrške osobama oboljelim od demencije	Kreiranje registra oboljelih od demencije Kreiranje akcionog plana podrške Usluge koje pružaju Centri za njegu u zajednici oboljelima od demencije pokazale su se korisnim i eophodnim	Direktorat za zaštitu starijih i odraslih Direktorat za razvoj usluga Centri za socijalni rad Domovi zdravlja NVO Opšta javnost Mediji	Sastanci Konferencija Lobiranje Istraživanja News letters Društvene mreže Gostovanja u medijima Online kampanja	do 31.mart 2024. godine	CKCG
Nepostojanje podrške za neformalne negovatelje pogotovo one koji njeguju oboljele od demencije	Uvođenje usluge predaha	Ministarstvo finansija Direktorat za razvoj usluga Ministarstvo rada i socijalnog staranja NVO Opšta javnost Mediji	Sastanci Konferencija Lobiranje Istraživanja News letters Društvene mreže Gostovanja u medijima Online kampanja Studije slučaja	do 31.mart 2024. godine	CKCG
Nedovoljna informisanost starijih i neformalnih negovatelja o pravima i dostupnim uslugama	Kreiranje informatora o dostupnim uslugama Informisanje javnosti	Korisnici Centri za socijalni rad Domovi zdravlja NVO Opšta javnost Mediji	News letters Društvene mreže Gostovanja u medijima Online kampanja Studije slučaja	do 31.mart 2024. godine	CKCG
Manjak informacija o dostupnim uslugama, sporost u rješavanju	Kreiranje multidisciplinarnog tima na lokalnom nivou koji će pratiti	Centri za socijalni rad Domovi zdravlja NVO	Sastanci Konferencija Lobiranje Istraživanja	do 31.mart 2024. godine	CKCG

individualnih slučajeva, preklapanje usluga	razvoj i pružanje usluga	Ostale zainteresovane strane	News letters Društvene mreže Studije slučaja		
Nepostojanje integriranih usluga socijalne i zdravstvene zaštite u lokalnim politikama	Uvođenje integriranih usluga socijalne i zdravstvene zaštite u lokalne politike omogućiće održivost usluga.	Opštine Centri za socijalni rad Domovi zdravlja NVO	Sastanci Konferencija Lobiranje Istraživanja News letters Društvene mreže Studije slučaja	do 31.mart 2024. godine	CKCG